

Millî Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD) / Cilt 7 - Sayı 1

Sorumlu Yazar: Davut ATMACA, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Coğrafya, Doktora, MEB, adaatmaca17@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7149-2952

Atıf: Atmaca, D, (2023), Germencik Turanlar Köyü'nde Yaşatılan Bir El Sanatı Geleneği "Deve Süsü Havut", Millî Kültür Araştırmaları Dergisi, 7 (1), s. 31-42.

Gönderim ve Kabul Tarihi: 08 Aralık 2022 / 24 Nisan 2023

Araştırma Makalesi

ISSN: 2587-1331

DOI: 10.55774/mikad.1216575

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mikad>

GERMENCİK TURANLAR KÖYÜ'NDE YAŞATILAN BİR EL SANATI GELENEĞİ "DEVE SÜSÜ HAVUT"

Öz

Havut yapımı Aydın yöresinde geçmişten günümüze temel geçim kaynağı olmaya devam etmektedir. Özellikle Ege Bölgesi'nin kültürel geleneklerinden biri olan deve güreşi, havuççuluk mesleğinin ayakta kalmasını sağlamaktadır. Havut kelimesi Farsça kökenli bir kelime olup kısaca "deve semeri" olarak tanımlanmaktadır. Havut, develerin vücut yapısı ve sağlık şartları gibi küçük ayrıntılar dikkate alınarak nakış şeklinde işlenip, estetiğe kavuşturulan bir materyal olarak tasarlanmaktadır. Bu araştırma el emeği göz nuru bir el sanatı olan havutun nasıl yapıldığını yine bir havut ustasının deneyimlerinden yola çıkarak aktarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmadaki bulgulara göre develerin havut giyme dönemi "havut sezonu" her yılın Kasım ile Mart ayları arasında kapsamaktadır. Havut yapımında en fazla sarı, kırmızı ve pembe renkler tercih edilmektedir. Kullanım durumu ve muhafaza ediliş şekline göre havut ortalama 2 ile 3 yıl arasında kullanılabilir. Havut yapımındaki en temel nokta "zömbek" denilen sivri yerin saz ile doldurulması aşamasıdır. Son yıllarda havut ustalarının sayısındaki azalma dikkat çekmektedir. Bu değerlendirmelere göre havuççuluğun devam etmesi için en azından bir sanat dalı olarak yaşatılmasının doğru olacağı düşünülmektedir. İleride cazgırlık, kolancılık ve işlemecilik gibi devecilik kültürünü yansıtan diğer meslekler hakkında da araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Havut, Turanlar Köyü, Germencik, El sanatı

A HANDICRAFT TRADITION PERFORMED IN GERMENCİK TURANLAR VILLAGE “CAMEL DECORATION HAVUT”

Abstract

Havut making continues to be the main source of income in the Aydın region from past to present. Camel wrestling, which is one of the cultural traditions of the Aegean Region in particular, ensures the survival of the havut business. The word havut is a word of Persian origin and is briefly defined as “camel saddle”. Havut is designed as a material that is embroidered and aestheticized by considering small details such as the body structure and health conditions of camels. This research was carried out in order to convey how the havut, which is a handicraft, is made, based on the experiences of a havut master. Document analysis method was used in the research. According to the findings of the research, the “havut season” of camels covers the period between November and March of each year. Yellow, red and pink colors are mostly preferred in the production of havut. According to the usage situation and the way it is stored, the havut can be used for an average of 2 to 3 years. The most basic point in making havut is the stage of filling the pointed place called “zömbek” with reeds. In recent years, the decrease in the number of havut masters draws attention. According to these evaluations, it is thought that it would be correct to at least keep the hawking profession alive as a branch of art in order to continue. In the future, research can be carried out on other professions that reflect the camel farming culture, such as glazing, girth making and embroidery.

Keywords: Havut, Turanlar Village, Germanic, Handicraft

Giriş

Deve donanımları devecilik kültürünün ve güreşlerin düzenlendiği bölgelerde bugün halen yapılarak kullanılmaktadır (Uygur ve Okca, 2019: 235). Develerin kullandığı aksesuarların en başında devenin güreşmesini ve yük taşımalarını sağlayan havut gelmektedir. Havut yapımı ile uğraşan kişilere havutçu denilmektedir. Havutçuluk mesleğinin icra edildiği yerler ile deve güreşlerinin yapıldığı yerler arasında paralellik bulunmaktadır. Devecilik kültürünün sağlıklı bir şekilde anlayabilmek için incelenmesi gereken konuların başında havut yapımı ve havutçuluk gelmektedir. Havut yapımı ile uğraşan kişiler bu işi kendi süzgecinden geçirerek bir pratik haline dönüştürmüştür. Havut ustaları tarafından yapılan havutların sergilendiği en gözde mekanlar arasında deve güreşi şenlikleri gelmektedir.

Deve güreşi şenlikleri, Türk Kültürünün Orta Asya çevresinde şekillenen tarihsel geçmişinden günümüze ulaşan renkli bir mirastır (Çalışkan, 2013: 137). Özellikle Ege, Marmara ve Akdeniz Bölgelerinde yılın belli dönemlerinde (Aralık-Mart ayları arasında) düzenlenen deve güreşleri sayesinde yörük kültürüne ait bir gelenek sürdürülmektedir (Atasoy ve Özbaşer, 2014: 85). Güreşlerde boy gösteren hayvanlar kadar hayvanların süsleri de ilgi çekmektedir. En iyi süslenen deve, güreşlerde izleyenlerin ilgi odağı haline gelmeyi başarmaktadır. Bu süsler arasında devenin kendini göstermesini sağlayan en önemli aksesuar “havut”tur ve devenin sırtına giydirilir.

Bir çeşit deve giysisi olan havut, devenin görünümüne katkı sağlayarak hayvana verilen değer artmasını sağlamaktadır. Bu nedenle deve sahipleri havut süslemelerine çok önem vermektedir. Bir havut ortalama 35-45 kg arasında ağırlığa sahiptir. Develerin, güreş esnasında havuttan bir güç unsuru olarak faydalandığı düşünülmektedir. Belli bir estetiği ve işlevselliği olan, çok küçük ayrıntılarla nakışlanan havut, değişik parçaların birleşiminden oluşmaktadır. Bu birleşimde payı olan başlıca aksesuarlar şunlardır:

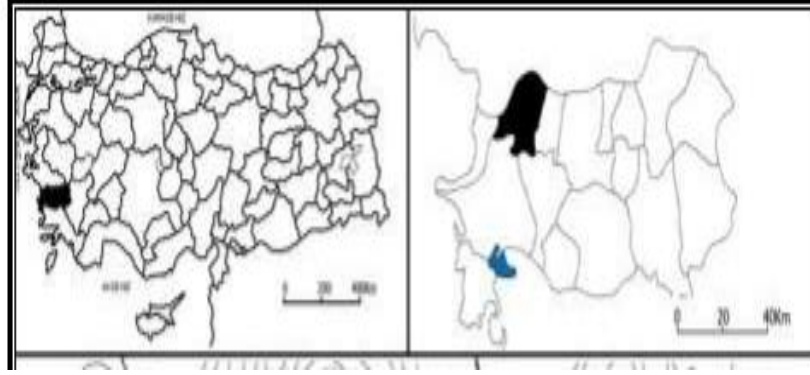
- Köstek

- an
- Tozluk
- Yular
- Zil
- ul
- Ağız bağı
- Zincir
- Havut rtüsü
- Peş

Havutun arkasına konulan süslü beze “peş” denilmektedir. Bu beze güreşen devenin ismi yazılmaktadır. Buraya çoğu zaman “Maşallah” da yazılmaktadır. Greşecek deve, greşten bir gün önce süslenmektedir. Daha sonra davul zurna ile kentte resmi bir geçit töreni düzenlenmektedir. Develer, kortej eşliğinde güreş düzenlenen yerin cadde ve sokaklarında gezdirilmektedir. Deve greşinden bir gün öncesinin akşamı tüm deve sahipleri ve güreş severlerin katıldığı “halı gecesi” düzenlenmektedir. Bu sayede devecilik kültürü yaşıatılarak dostluklar pekiştirilmektedir.

nceki araştırmalar incelendiğinde Atasoy ve zbaşer (2014) Anadolu’nun çeşitli yerlerinde düzenlenen deve güreşleri hakkında bilgi vererek devenin özellikle yrk kültürüne özgü bir hayvan olduğunu ifade etmiş, ayrıca develerin sportif amaçlı güreş için kullanıldığını belirtmiştir. ulha (2008) deve güreşlerinin özellikle kış aylarında Ege Bölgesi turizmi açısından bir kurtarıcı haline geldiğini söylemiştir. Yılmaz ve Ertuğrul (2015) Türk kültüründe bir ritüel haline gelen deve greşlerini inceleyerek develerin bakıcı creti, deve ekipmanları, greşler için yapılan konaklama gideri ve deve greşlerindeki nakliye gideri hususlarına yönelik değerlendirmelerde bulunarak bu uğraşın son derece maliyetli olduğuna dikkat çekmiştir. Ertürk ve Demir (2016) Türkiye’de gerçekleştiren deve greşlerini “Enformatik Bir Kimlik” başlığı altında ele alarak deveciliğin deve güreşleri üzerinden bir kimlik sağlama aracı işlevi gördüğünü ifade etmiştir. Bezirgan ve olakoğlu (2017) festival kalitesinin turistlerin bağlılığına olan etkisini Burhaniye Deve Güreşleri özelinde değerlendirerek festivallerde sunulan deve sucuğu ve köfte gibi yiyeceklerin festivale gelen ziyaretçilerin festivale olan bağlılıklarını negatif olarak etkilediğini belirtmiştir. Çalışkan (2013) Anadolu’da gerçekleştiren deve güreşleri kültüründeki bazı motiflerin sunumunu yaptığı çalışmada deve güreşlerinin Batı Anadolu’da kendine özgü bir halk takvimi ortaya çıkardığını ifade etmiştir. Şanlı (2019) deve sahibi olmanın birey açısından toplumsal fonksiyonu ve develerin neden greştirildiklerine değerinerek greşlerin insanlardaki sorumluluk duygusunu arttırarak, insanların kaynaşmasını sağladığı söylemiştir. Ayrıca develerin greştirilme sebebini hobi, etkilenme, yrk kültürü ve ticari kaygı olarak açıklamıştır. Literatürdeki araştırmaların deve güreşlerinin kültürel kimliği oluşturmadaki etkisi ve greşlerdeki ziyaretçi profiline yönelik gerçekleştirdiği görülmüştür. Bu noktadan hareketle devecilik kültürünün güzide uğraş alanlarından biri durumundaki havut ve havut yapımı hakkında herhangi bir çalışmanın bulunmadığı anlaşılmıştır. Aydın iline bağlı Germencik ilçesinin bir köyü olan Turanlar köyü havut geleneğinin yaşıatıldığı ender yerlerden biri olarak dikkat çekmektedir. Ege Bölgesi’nde yer

alan Germencik ilçesi, Aydın iline yaklaşık 25 kilometre mesafede bulunmaktadır. İlçe, Büyük Menderes ovasının ortasındaki verimli topraklar üzerinde kurulmuştur. İzmir-Aydın arasındaki kara yolunun üzerinde bulunmasının yanında, Afyon, Aydın ve İzmir demiryolu üzerinde bulunmaktadır. Bu bölgede yerleşim özellikle Aydın-İzmir kara yolunun iki tarafında yoğunlaşmaktadır. Çalışma alanı lokasyon haritası Harita 1’de aktarılmıştır.

Harita 1. Germencik ilçesi lokasyon haritası **Kaynak:** (Kadıoğlu, 2013)

Aydın’ın Germencik ilçesinin Turanlar Köyü’nde evinin eski hayvan damını atölye haline getiren Sadık Söner havut alanında akla ilk gelen ustalardan biri durumundadır. Elli yaşındaki Sadık Usta, 1997 yılından beri kendi atölyesinde yaptığı havutlarla hem kendi geçimini sağlamak hem de devecilik kültürünün yaşamasına katkıda bulunmaktadır. Deve işçiliklerinden biri olan havutçuluk, kaybolmakta olan arasında yer almaktadır. Develere havut giydirilmesi veya takılması devenin havutlanması anlamına gelmektedir. Bu durum devecilik kültüründe son derece önemli bir gelenek olduğu için develerin havutlanması işi “havut hayrı” olarak bilinen bir törenle gerçekleştirilmektedir. Bu kutlamalar deve sahiplerinin maddi durumuna göre genellikle toplu yemek verme, mevlidi şerif okunması, pilav ikramı ya da kurban kesme şeklinde ilerlemektedir.

Türkiye’de üç bini aşkın deve olmasına karşın havut yapan usta sayısı sekiz kişi civarındadır. Bu sekiz ustadan biri olan Sadık Söner, “ilkokul yıllarında ustasının havut yapımını izlerken çoğu zaman okula gidemediğini ve havutçuluğu “bir meslek olarak değil ilk aşkı olarak gördüğünü” dile getirmektedir. Söner, mesleğin son ustalarından olmanın gururunu “ölen bir mesleğin son ustası” olmanın hüznüyle birlikte yaşamaktadır. Bu değerlendirmeler ışığında araştırmanın amacı geleneksel bir el sanatı olan havut yapımı hakkında bilgi vermektir.

1. Materyal ve Metot

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmadaki veriler 30.10.2022 tarihinde sosyal medyada kaynak kişinin kişisel Instagram hesabındaki 11 dakika 06 saniye süren röportajdan alınmıştır. Kaynak kişiden verilerin çalışmada kullanılması ile ilgili gerekli izin belgesi alınmıştır. Doküman incelemelerinde video ve fotoğrafların araştırma sürecine sunduğu iki önemli avantaj bulunmaktadır. Birincisi kaynak kişilerin yüz ifadesi, vücut hareketi ve mimik gibi sözel olmayan ifadeleri orijinal formunda araştırma sürecine katmasıdır. İkincisi tekrar edilmesi mümkün olmayan obje ve olayların saptanmasına olanak tanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Instagramdaki sohbet ortamı sorular şeklinde alt başlıklara ayrılarak yazılı metin

haline getirilmiştir. Röportajda soruları soran kişi “insta-17” rumuzu ile kaynak kişi ise “KK-09” rumuzu ile isimlendirilmiştir. Araştırmadaki veriler internet ortamında açık erişim verilerinden doküman analizi tekniği ile edildiği için etik kurul izni gerektirmemektedir. Ancak verilerin kullanımına ilişkin kaynak kişiden izin belgesi alınmıştır.

2. Bulgular

Bu bölümde “Görüşmeci” ile “KK-09” arasındaki diyalog alt başlıklar şeklinde aktarılmıştır.

- **insta-17: Havutçuluk mesleğindeki serüveninizden kronolojik şekilde bahsedermisiniz?**

KK-09:

“Havutçuluk, tükenmeye yüz tutmuş bir meslek. Şuan Türkiye genelinde sadece 8 havut ustası var. Ben elli yaşındayım. 35 yıldan beri bu işi yapıyorum. 11 yıl bilfiil çıraklık yaptım. 1987 yılında ustam öldü. 1988’den 1993 yılına kadar Ali Bülbül isimli ustanın yanında çalıştıktan sonra iki yıl Kazım isimli ustanın yanında çalıştım. Ondan sonra dükkân açtım. Öncesinde babadan, amcadan, köydeki eş ve dosttan herkesten bu işi gördük. Bizim ırkımız, kökümüz, sülalemiz deveci. Biz bu işi severek yapıyoruz. Şimdi üç gün çalışıyor, dördüncü gün bakmışsın...keçecinin çırağı hesabından çalışacak adamı bulamıyorsun. Şöyle bir hikâye var: Keçeci çırağını üç gün çalıştırmış. Çırak bakmış ki işler sıkı. Bir hafta sonra işe gelmemiş. Keçeci merak etmiş, çırağın evine giderek seslenince annesi çıkmış. Keçeci hani nerde bizim adam demiş. Çırağın annesi, gelmeyecek öğrenmiş o demiş. Seriyorsun yün oluyor, dövüyorsun keçe oluyor. Bu kadar basit demiş. Keçeci vay be !. Kendi öğrenmiş, bir de annesine öğretmiş demiş. Şimdiki havutçular da böyle. Temeli olmayan bina durur mu? Çıraklığını yapmadığın işin ustalığını yapamazsın. İşimi severek yaptığım için Bodrum Yalıkavak’tan Çanakkale’ye kadar herkes beni tanır.” (KK.09).

Türkiye’de havut yapımı ile uğraşan kişiler giderek azalmakta ve havutçuluk giderek popülerliğini kaybetmektedir. Havutçulukla uğraşan ustalar çırak bulmakta zorlanmaktadır.

- **insta-17: Havut (deve semeri) nedir? Havut yapımında hangi malzemeler kullanılmaktadır?**

KK-09:

“Havut’a devenin giysisi diyelim... Kışın hayvanlar hasta olmasın, üşümesin diye yorgan görevi görmektedir. Hem de güreş esnasında hayvanın güreşine yardımcı olmaktadır. Bizim özellikle güreşen pehlivan develerimize Aydın yöresi, Çanakkale yöresi, Marmara ve Ege Bölgeleri’nde develerin sırtına takılmaktadır. 29 Ekim-10 Kasım arası develerin sırtına takılarak Martın 20’si gibi devenin sırtından çıkarılmaktadır. Havut, kıl, saz ve keçeden yapılır. Havut yapımında öncelikle keçe kullanılmaktadır. Koyunun yünü kırılıp eğirdikten sonra keçeye renk verilmektedir. Daha sonra sipariş üzerine bize gelmektedir. Havut yapımında genellikle sarı, kırmızı ve pembe renk keçeler kullanılmaktadır. Bu renkler havutu açmaktadır (güzel göstermektedir). Mavi renk çok nadir kullanılmaktadır. Bunun dışında havut yapımında kıl kullanılmaktadır. Üç-dört parça birbirine montaj edilerek havut yapımı tamamlanmaktadır.” (KK.09).

Havut, deve güreşlerinin başladığı kış sezonundan hemen önceki sonbahar aylarında devenin sırtına giydirilmektedir. Bu aksesuar ortalama beş ay süre ile deve tarafından taşınmaktadır.

- **insta-17: Deve havutunda kullanılan malzemeler nerelerden temin edilmektedir?**

KK-09:

“Havut yapımında kullanılan otlar (saz) Denizli-Çivril, Afyon-Bolvadin'deki arkadaşlarımızdan temin ediliyor. Onlar buldukları yerdeki göllerin içindeki otları biçip bize gönderiyorlar. Keçe, Ödemiş-Tire-Bademli'den temin ediliyor. Keçi kılı, Nazilli-Bozdoğan-Dutağaç-Olukbaşı-Arıkbaşı gibi Aydın iline bağlı ilçe ve köylerden temin ediyoruz. Keçi kolları dokunarak sipariş üzerine bize gelmektedir. Bunun yanında havut yapımında saz otu kullanılmaktadır. Tengahanlık dediğimiz işlemler ise köyümüzdeki bayanlar aracılığıyla temin edilmektedir.”

Havut yapımında özellikle sazlık ve göl kenarı sulak alanlarda kendiliğinden yetişen odunsu bitkiler tercih edilmektedir. Germencik-Turanlar yöresindeki havutların yapımında kullanılan malzemeler Denizli ve Afyonkarahisar'ın il ve ilçelerinden temin edilmektedir. Havut dokumasında koyun ve keçi kıllarından da faydalanılmaktadır. Havut üzerindeki işlemlerin yapımında bayanların el işlemeciliğinden faydalanılmaktadır.

• **insta-17: Havut kaç bölümden oluşmaktadır?**

KK-09:

“...Havut dört bölümden oluşur. Bu bölümlerden ilki havutun başlangıç kısmı olarak kabul edilen yastık kısmından meydana gelmektedir. Yastık; havutun sağ ve sol tarafını oluşturur. Bu bölüm hurda dediğimiz eski saz (ot) ile başlar yeni saz ile çevrelenir. İkinci bölüm bel (havutun iç kısmı kıl ve çuval takılan yer) bölümünden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm tengah (havutun ön tarafı kıl giydirilen yer) dördüncü ve son bölüm ise zömbek (havutun üst kısmı) olarak isimlendirilir... İki yastık bir araya getirip bel çatılır. Bel kırıldıktan sonra tengah bağlanır. Son olarak rötuş kısmında zömbek bağlanarak iş bitirilir.”

Devenin üzerinde tek parça aksesuar olarak bulunan havut yapım aşamasında dört bölümden meydana gelmektedir. Havutun üst kısmında bulunan zömbek kısmı ay ve yıldız motifleri ile süslenmektedir. Bu bölüm havutun üst kısmında bulunan çıkıntıyı örtmek için kullanılmaktadır. Bunun dışında havutun ön bölümünde yer alan çatma kısmı “hatap” olarak adlandırılmaktadır. Hatapın önüne genellikle büyük bir çan asılmaktadır. Devenin edalı yürüyüşü sırasında sallanan çandan çıkan melodiler deve severleri etkilemektedir.

Görüntü 1: Havut yastık bölümü

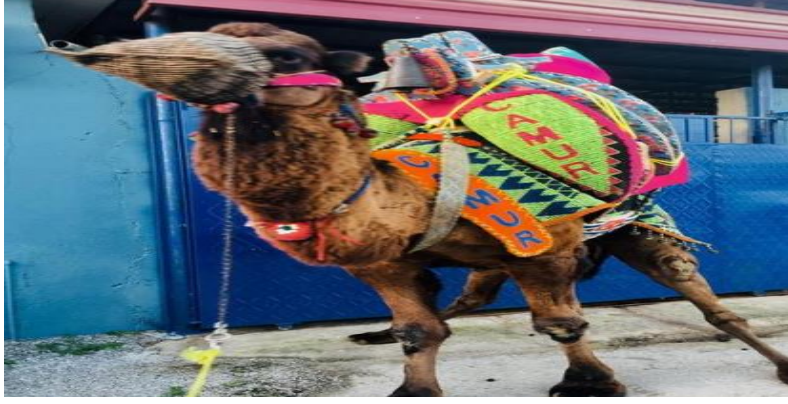
Görüntü 2: Havut bel bölümü

Görüntü 3: Havut tengah kısmı ön profil görünümü

Görüntü 4: Zömbek (https://egeyedonus.blogspot.com/2017/02/havut-deve-semeri_9.html)

Görüntü 5: Hatapın önüne asılmış çan ve ağız bağı giydirilmiş deve

insta-17: Havut ölçüsü nasıl alınmaktadır?

KK-09:

“Her devenin ayrı havut ölçüsü var.. Diyelim ki deve sahipleri bizi Çanakkale'den veya farklı yerlerden aradılar. Gidiyorum deveye bakıyorum. Devenin arkasına göre havut yapmak önemli. Çeşit çeşit deve var. Badem hörgüçlü deve var. Çatal hörgüçlü deve var. Arka düşük ön yüksek hörgüçlü deve var. Deveyi görünce bir adamın nasıl havut giyeceğini bilmesi lazım. Ustalık burada konuşuyor. Ben terzi değilim ki ölçü alayım. Her devenin havut ölçüsü farklıdır. Bu ölçüyü tutturmak da ustalık işidir. Ben hangi deveye ne ölçülerde havut yapılacağını deveye bakıp, onu inceleyerek anlayabiliyorum.”

Havut ölçüleri develerin fiziki özelliğine göre değişebilmektedir. Hangi deveye ne şekilde bir havut yapılacağı genellikle devenin hörgücüne bakılarak belirlenmektedir. Hörgüç; “develerin sırtındaki tümsek” olarak isimlendirilmektedir. Tasarlanan bir havutun devenin hörgücüne uyumu ve ahengi tamamen havut ustasının hünerine bağlı olmaktadır.

- **insta-17: Havut ortalama kaç günde yapılmaktadır? Ayrıca yılda kaç havut yapıyorsunuz?**

KK-09:

“Bir havutu işin durumuna göre ortalama 2 veya 3 günde bitirebiliyorum. Havut sayısına dair bir hursım yok. Yılda 20 veya 25 tane havut yapıyorum. İstesem 50 tane de yaparım ancak burada önemli olan ustalık. Sonuçta devenin eziyet çekmeden havutu giyebilmesi önemli. Havut, arenada 10 bin kişinin önünde görücüye çıkıyor. Onun için burada asıl şey çok havut yapmak değil, az sayıda ama herkesin beğenip memnun kalacağı bir havutun yapılması.”

Havut yapımındaki temel noktalardan birisi niteliksel anlamdaki kaliteyi ortaya koymaktır. Bu nedenle birim zamanda maksimum sayıya ulaşmak yerine tüm deve severlerin hayran olacağı ürünü ortaya koymak önemli olarak görülmektedir.

- **insta-17: Bir havutun ömrü ortalama kaç yıldır?**

KK-09:

“Bu durum deve sahibinin havutu kullanım ve muhafaza ediliş şekline, bakım, onarım durumu ile devenin yatış-kalkış durumuna göre değişiklik göstermektedir. Ancak bir havutun ortalama 2-3 yıl ömrü bulunmaktadır. Havutun ömrünü uzatabilmek için havut tadilatı yapılması gerekir. Örneğin keçesi eskiyene keçe takılır. Sazı eskimiş ise yeniden saz eklenir. Bu tadilatlarla bağlı olarak bir havut maksimum 5 yıl kullanılabilir.”

Bir havut ortalama 3 ila 5 yıl arasında kullanılmaktadır. Havutlarda kullanım durumuna göre tadilat yapılabilmektedir.

Görüntü 6: Yastık bağı üzerinde duran havut

• **insta-17: İyi bir havutun özellikleri nelerdir?**

K-09:

“Her işin kendine özgü püf noktaları var. Devenin ağız dili yok ki. Havutun rahatsız ettiğini bize söylesin. Aslında ot ile kıldan olan bir malzemenin her şeyine dikkat edilmesi lazım. Sonuçta hayvanın sırtına temel atıyorsun. Buradaki amaç maksimum yumuşaklıktır. Havutun içinde sazı nereye sokacağını bilmen lazım. Keçenin nereden geleceğini bilmen gerekli. Tengahı yamuk bağlarsan ne olacağını görmen gerekli. Özetle iyi bir havutta sazın yumuşak, keçenin kaliteli ve işçiliğin ince olması gerekiyor. Deveye havut takıldığında devenin rahatsız olmaması gerekiyor.”

Havut kullanımındaki en temel nokta, bu konforun deve tarafından hissedilmesidir. Bu bakımdan havut yapımında deveyi rahatsız etmeyecek unsurların havut ustası tarafından çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Havut yapımında kullanılan sazların devenin hareketlerini kolaylaştırması gerekmektedir.

Görüntü 7: Havut rötuş işlemleri

• **insta-17: Havut yapımı model ve desene göre değişiklik göstermekte midir?**

KK-09:

“Havutlar, deve sahiplerinin isteklerine göre değişiklik gösterebilmektedir. İşlemeli havutlar kendini daha çok gösteriyor. Bu havutların işlemlerini köydeki kadınlarımız yapıyor. Bazı

havutlarda deniz kabuğu figürleri işleniyor. Özellikle havutun yan kısımları ayrı bir işçilik gerektiriyor. Onlar aksesuara giriyor. Onların ustaları da yine ayrı.”

Havut işlemelerindeki renk ve desenler, deve sahiplerinin tercihine göre dizayn edilmektedir. Havutun yan kısımları son derece ince bir işçilik gerektirdiğinden bu kısımlar genellikle köy kadınları tarafından yapılmaktadır.

Görüntü 8: Renk kompozisyonlu havut

- **insta-17: Devecilik ile ilgili başka meslekler de var mı?**

KK-09:

“Devecilik başlı başına bir sektör. Bu kültürden bayağı kişi evine ekmeğ götürüyor. Deveye bakan deve bakıcısı, yetiştiren kişi, havut süsçüsü (havutçu), keçeci, kolancı, çulcu, kal dokuyucusu, cazgır, işlemeci, giyimci, nakliyecisi gibi devecilik ile ilgili birçok ana meslek ve yan meslekler de mevcut.”

Havutçuluk birçok başka mesleğe katma değer sağlayan bir meslek konumundadır. Bu mesleklerin her biri birbirini tamamlayan birinin var olması diğerine bağlı olan mesleklerden oluşmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Havut yapımı özellikle Çanakkale, Balıkesir, Aydın ve Muğla gibi Kıyı Ege Bölgesi’nde serbest zaman aktiviteleri kapsamında gelişerek kendine özgü bir yaşam pratiği haline gelmiştir. Develere havut takılmasının iki amacı bulunmaktadır. Birincisi deveyi kışın soğuktan koruyarak üşmesini engellemek, ikincisi ise devenin güreş esnasında daha kolay güreşmesini sağlamaktır. Bunun yanında havut, devecilik camiasında devenin süsü olarak görülmektedir. Yılın belli sezonunda yapılan deve güreşleri farklı renk ve desenlerde havutların sergilendiği en önemli yerler olarak görülmektedir. Havut yapımındaki teknik detaylara dikkat edilmesi devenin güreş esnasında rahat etmesini sağlamaktadır. Havut bakımının düzenli olarak yapılması havutların ortalama üç ila beş yıl kullanılmasını sağlamaktadır. Havut yapımındaki ölçüler develerin hörgücüne göre değişiklik göstermektedir.

Yörük kültürünün mücadeleci bir yaşama sahip olması deve güreşlerini yörük insanı açısından son derece değerli kılmıştır. Türkiye’de son yıllarda özellikle güreş develerinin sayısında belirgin bir artış yaşandığı için havut ustaları artan havut ihtiyacını yeterince karşılayamamaktadır. Bu duruma havut ustalarının sayısının yetersizliğinin neden olduğu

düşünülmektedir. Ayrıca havuççuluk mesleğinin tamamen el emeği gerektiren zahmetli bir uğraş olmasının da etkili olduğu söylenebilir. Havut yapımındaki malzemeler Aydın ilinin ilçeleri ile Afyonkarahisar'dan temin edilmektedir. Havut talebi özellikle deve güreşi sezonunun hemen öncesinde (Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında) artış göstermektedir. Havut yapımında kullanılan malzemelerin farklı il ve ilçelerden temin edilmesi havut maliyetlerini arttırmaktadır.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre şu önerilerde bulunulmuştur:

- Araştırmadaki sonuçlar doğrultusunda havuççuluğun el sanatı şeklinde yaşatılması için Kültür ve Turizm Bakanlığı nezdinde girişimler başlatılabilir.
- Deve güreşlerinin rağbet gördüğü Aydın, Balıkesir ve Çanakkale yörelerinde havut yapımına ilişkin halk eğitim kursları düzenlenebilir.
- Gelecek araştırmalarda kolancılık, deve ayırıcılığı, ağız bağcılığı, cazgırlık, işlemecilik ve savranlık gibi havuççuluk mesleği ile doğrudan alakalı diğer meslekler hakkında da ayrıntılı araştırmaların yapılması devcilik kültürünün daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Havut yapımı ve havuççuluk mesleği ile ilgili görüşme, gözlem, anket yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem araştırmaları gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

Atasoy, F., & Özbaşer, F. T. (2014). Anadolu'da deve yetiştiriciliği ve deve güreşleri. *Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 54(2), 85-90.

Bezirgan, M., & Çolakoğlu, F. (2017). Festival kalitesinin turistlerin bağlılıklarına etkisi Burhaniye deve güreşleri festivali örneği. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 74-84.

Çalışkan, V. (2013). Somut olmayan kültürel bir mirasın güncel bir değerlendirmesi: anadolu devcilik kültürü ve geleneksel deve güreşi şenlikleri. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (11), 137-166.

Çulha, O. (2008). Kültür turizmi kapsamında destekleyici turistik ürün olarak deve güreşi festivalleri üzerine bir alan çalışması. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 3(12), 1827-1852.

Ertürk, D., & Demir, G. (2016). Bir enformel kimlik aracı olarak Türkiye'de deve güreşleri. *I. Uluslararası Selçuk-Efes Devcilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu*. 17-19 Kasım 2016 içinde. (s. 156-183). İzmir: Selçuk Belediyesi Yayınları.

Kadıoğlu, Y. (2013). Germencik'te bahçe tarımına bağlı olarak ortaya çıkan bir geçici yerleşme türü: İncir damları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (27), 155-171.

Şanlı, S. (2019). Devcilik kültürü ve deve güreşleri üzerine antropolojik bir analiz. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 4(1), 34-42.

Uygur, H. K., & Okca, A. K. (2019). Devcilik kültüründe havut hayrının ritüelistik uygulamaları. *Mukaddime*, 10(1), 213-231. DOI: 110.19059/mukaddime.535262

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, O., & Ertuğrul, M. (2015). Türk kültüründe deve güreşleri. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 157-174.

Kaynak Kişi

KK-19: Sadık Söner, 1972 doğumlu, İlkokul mezunu, el zanaatkârı, Turanlar-Germencik, Aydın. (Görüşme Tarihi: 30.10.2022).